
Інститут педагогічної освіти
і освіти дорослих НАПН України
Львівський науково-практичний центр¹
професійно-технічної освіти НАПН України
Національний університет
“Львівська політехніка”

ПЕДАГОГІКА І ПСИХОЛОГІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Науково-методичний журнал

№ 2

березень – квітень

У номері:

- * Дидактика, методика
і технології навчання*
- * Психологія*
- * Історія професійної освіти*
- * Зарубіжний досвід*
- * Наукове життя*
- * Видатні українські вчені*

м. Львів

2013 р.

<p>Засновники: Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України Львівський науково-практичний центр професійно-технічної освіти НАПН України Національний університет “Львівська політехніка”</p> <p>Фахове видання України з педагогіч- них і психологічних наук</p> <p>Видається один раз на два місяці з січня 1997 р.</p> <p>Регістраційне свідоцтво КВ № 16646-5318 ПР від 24.03.2010 р.</p> <p>Адреса редакції: 79008, м. Львів-8, вул. М. Кривоноса, 10. e-mail: rpro2003@ukr.net</p> <p>Телефони: Головний редактор — (044) 440-63-88 (Київ) Заступники головного редактора — (032) 275-29-91 (Львів)</p>	<p>Головний редактор — Н. Г. Ничкало</p> <p>Перший заступник головного редактора — Ю. Я. Бобало</p> <p>Редакційна колегія: Я. Г. Камінецький (заст. гол. ред.), Г. П. Васянович (заст. гол. ред.), С. М. Вдович (відп. секретар), О. В. Аніщенко, М. В. Вачевський, І. М. Козловська, В. М. Корягін, О. С. Кузьмін, І. С. Курляк, А. В. Литвин, В. О. Моляк, О. І. Огієнко, О. М. Отич, Е. О. Помиткін, Л. П. Пуховська, В. О. Радкевич, В. В. Рибалка, Н. А. Сейко, В. А. Семиченко, П. І. Сікорський, Т. П. Усатенко, Л. О. Хомич, Т. С. Яценко.</p> <p>Переклад англійською мовою: М. І. Голяк</p>
---	---

Рецензенти: доктор педагогічних наук, професор Т. В. Іванова,
 доктор педагогічних наук,
 старший науковий співробітник А. В. Литвин,
 доктор психологічних наук, професор,
 дійсний член НАПН України І. Д. Бех,
 доктор психологічних наук, професор В. В. Рибалка.

Рекомендовано до друку рішенням вченої ради Інституту педагогічної освіти
 і освіти дорослих НАПН України від 29 квітня 2013 р., протокол № 4.

Педагогіка і психологія професійної освіти : науково-
 методичний журнал. — 2013. — № 2. — 278 с.

УДК 37

Науково-методичний журнал із проблем теорії, методики і
 практики професійної освіти адресовано науковцям, студен-
 там, викладачам професійно-технічних і вищих навчальних
 закладів, аспірантам, докторантам, усім, хто цікавиться про-
 блемами педагогіки і психології професійної освіти.

© Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України
 © Львівський науково-практичний центр
 професійно-технічної освіти НАПН України
 © Національний університет “Львівська політехніка”

ЗМІСТ

ДИДАКТИКА, МЕТОДИКА І ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ

<i>Григорій Васянович</i> Самобутня українська мова – духовна основа буття нації	9
<i>Юрій Безрученков</i> Формування професійної культури майбутніх фахівців ресторанного господарства як науково-педагогічна проблема	28
<i>Леся Стечкевич</i> Концептуальні засади професійної підготовки безробітних у професійно-технічних навчальних закладах	36
<i>Ірина Козловська, Оксана Білик</i> Особливості інтегративного підходу до загальноосвітньої та загальнотехнічної підготовки майбутніх фахівців будівельного профілю у ПТНЗ	43
<i>Лариса Петренко</i> Емпіричне дослідження розвитку інформаційно-аналітичної компетентності керівників професійно-технічних навчальних закладів	51
<i>Дар'я Алімасова</i> Обґрунтування моделі реалізації системи формування інформатичної компетентності студентів-менеджерів	59
<i>Ольга Грищенко</i> Взаємозв'язок інновацій і педагогічної майстерності викладача у навчальному процесі професійної школи	68
<i>Ольга Красовська, Наталія Міськова</i> Професійна підготовка майбутнього вчителя початкової школи у галузі мистецької освіти	74
<i>Маріанна Пайкуш</i> Особливості організації самостійної роботи студентів медичних університетів у процесі вивчення теоретичних дисциплін	82
<i>Андрій Цюприк</i> Особливості технологій групової самостійної роботи студентів	90
<i>Лідія Сліпчишин</i> Підготовка учнів професійної школи до майбутньої творчої професійної діяльності: результати дослідження	99

<i>Алла Синявська</i> Використання Інтернет-ресурсу – блогів – при навчанні письма англійською мовою	108
<i>Тетяна Довгодько</i> Адаптація іноземних студентів до освітнього середовища України ...	114
<i>Наталія Приймач</i> Розвиток і формування особистості засобами літературного виховання	121

ПСИХОЛОГІЯ

<i>Олена Кривошишина</i> Психофрактальна модель розвитку творчої особистості	129
<i>Зоряна Ковальчук</i> Структурно-функціональна семантика категорії “взасмодія” в педагогічній психології	137
<i>Ірина Матійків</i> Емоційна компетентність як психологічний об’єкт виховання особистості майбутнього фахівця професій типу “людина – людина”	144
<i>Мар’яна Миколайчук</i> Дослідження аспектів психологічної готовності осіб монашої спільноти до прийняття стратегічних життєвих рішень	154
<i>Олександра Кузьо</i> Психокорекція я-образу в особистості юнацького віку з високим рівнем невротичності	165
<i>Оксана Микитюк, Андрій Зачепа</i> Формування соціально-психологічної адаптації у школярів в умовах шкіл-інтернатів санаторного типу	174
<i>Дана Бородій</i> Психолого-педагогічні аспекти формування ефективного стилю спілкування майбутнього вчителя зі школярами	181

ІСТОРІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

<i>Галина Антонюк</i> Освітня практика Києво-Могилянської академії в контексті західноєвропейського схоластичного дискурсу	189
<i>Зінаїда Гінтерс</i> Реалізація педагогічних ідей С. Смаль-Стоцького у становленні національної та економічної освіти дітей і дорослих ...	200

Наталія Філіпчук Гуманістичні цінності й етико-естетичні ідеї у педагогічній спадщині А. Макаренка: сучасний погляд	211
--	-----

Валентина Бенера Розвиток теорії і практики самостійної роботи студентів у Львівському університеті (1905–1917 рр.)	221
--	-----

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Юлія Закаулова Неперервне навчання як інструмент розвитку професійної компетентності сучасного фахівця в Бельгії	233
---	-----

Наталія Бідюк, Ольга Тарасова Ретроспективний огляд розвитку освітнього напрямку “міжнародні відносини” як складової гуманітарної освіти у США	242
--	-----

Олена Жижко Формальна професійно-андрагогічна освіта в країнах Латинської Америки	254
---	-----

Вадим Стадник Досвід армій провідних країн світу щодо патріотичного виховання особового складу	260
---	-----

НАУКОВЕ ЖИТТЯ

Світлана Вдович Теоретичні та методичні аспекти дослідження проблем підготовки робітничих кадрів із професій, що користуються сталим попитом на ринку праці (Інформація про Звітну науково-практичну конференцію Львівського науково-практичного центру професійно-технічної освіти НАІПН України) ...	269
---	-----

Рекомендації звітної науково-практичної конференції “Теоретичні та методичні аспекти дослідження проблем підготовки робітничих кадрів із професій, що користуються сталим попитом на ринку праці” ...	270
---	-----

ВИДАТНІ УКРАЇНСЬКІ ВЧЕНІ

Ярослав Камінецький Пам’яті видатного вченого-педагога	274
--	-----

Наші автори	276
--------------------------	-----

CONTENTS

DIDACTICS, METHODS AND TECHNOLOGIES OF EDUCATION

<i>H. Vassianovych</i> Original Ukrainian Language – the Spiritual Foundation of the Nation Existence	9
<i>Yu. Bezruchenkov</i> Formation of Professional Culture of Future Experts of the Catering Industry as a Pedagogical Problem	28
<i>L. Stechkevych</i> Conceptual Principles of Professional Training of Unemployed in Vocational Educational Establishments	36
<i>I. Kozlovska, O. Bilyk</i> Peculiarities of Integrative Approach to General Educational and General Technical Training of Future Specialists of Building Profile in Vocational Educational Establishments	43
<i>L. Petrenko</i> Empiric Research of Information and Analytical Competence Development of Vocational Schools' Leaders	51
<i>D. Alimasova</i> Substantiation of the Model of Realization of the System of Informational Competence Formation of Students-Managers	59
<i>O. Hryshchenko</i> Interconnection between Innovations and Pedagogical Skills of a Teacher in the Educational Process of Vocational School	68
<i>O. Krasovska, N. Miskova</i> Professional Training of Future Primary School Teacher in the Sphere of Artistic Education	74
<i>M. Paykush</i> Features of Independent Work Organization of Medical Universities' Students in the Process of Studying Theoretical Subjects	82
<i>A. Tsyupryk</i> Features of the Technology of Group Independent Work of Students	90
<i>L. Slipchyshyn</i> Preparation of Vocational Schools' Students for Future Creative Professional Activity: the Results of the Research	99

<i>A. Synyavska</i>	
Using of Internet Resource “Blogs” for Teaching English Writing	108
<i>T. Dovgodko</i>	
Adaptation of Foreign Students to the Educational Environment of Ukraine ...	114
<i>N. Pryimas</i>	
Development and Formation of a Personality by Means of the Literary Education	121

PSYCHOLOGY

<i>O. Kryvopyshyna</i>	
Psychofractal Model of Creative Individuality Development	129
<i>Z. Kovalchuk</i>	
Structural and Functional Semantics of the Category of Interaction in Pedagogical Psychology	137
<i>I. Matiykiv</i>	
Emotional Competence as a Psychological Object of a Future Specialist of a “Human – Human” Profession Type Personality Education	144
<i>M. Mykolaichuk</i>	
Research of the Aspects of Psychological Readiness of Monastic Order Personalities for Strategic Life Decisions Making	154
<i>O. Kuzio</i>	
Psychocorrection of Self-Image of Adolescent Personality with a High Level of Neuroticism	165
<i>O. Mykytyuk, A. Zachepa</i>	
Formation of Pupils’ Social and Psychological Adaptation in Conditions of a Boarding School-Resort	174
<i>D. Borodiy</i>	
Psychological and Pedagogical Aspects of Effective Communication Style Formation of Future Teacher with Pupils	181

HISTORY OF VOCATIONAL EDUCATION

<i>II. Antonyuk</i>	
Educational Practice of Kyiv-Mohyla Academy in the Context of West European Scholastic Discourse	189
<i>Z. Hipters</i>	
Realization of Pedagogical Ideas of S. Smal-Stozkiy in Formation of National and Economic Education of Children and Adults	200

<i>N. Filipchuk</i> Humanistic Values and Ethic-Aesthetic Ideas in Pedagogical Heritage of A. Makarenko: Modern Look	211
--	-----

<i>V. Benera</i> The Development of Theory and Practice of Students' Independent Work in Lviv University (1905–1917)	221
--	-----

EXPERIENCE ABROAD

<i>Yu. Zakaulova</i> Ongoing Education as a Tool of Professional Competence Development of a Modern Professional in Belgium	233
---	-----

<i>N. Bidyuk, O. Tarasova</i> Retrospective Review of “International Relations” Educational Approach Development as a Component of Humanitarian Education in the USA	242
---	-----

<i>E. Zhyzhko</i> Formal Professional Andragogic Education in Latin American Countries	254
---	-----

<i>V. Stadnik</i> Army Experience of World Leading Countries in Patriotic Education of Personnel Assets	260
---	-----

SCIENTIFIC LIFE

<i>Svitlana Vdovych</i> Theoretical and Methodical Aspects of the Research Concerning the Problem of Regular Labour Forces Training That Are in Demand at the Labour Market (information on the reporting scientific conference held in Lviv research and practice centre of vocational education of National academy of pedagogical sciences of Ukraine)	269
--	-----

Recommendations of the Reporting Scientific Conference “Theoretical and Methodical Aspects of the Research Concerning the Problem of Regular Labour Forces Training That Are in Demand at the Labour Market”	270
--	-----

OUTSTANDING UKRAINIAN SCHOLARS

<i>Ja. Kaminetskyi</i> In remembrance of the outstanding scholar-pedagogue	274
---	-----

Our authors	276
--------------------------	-----

УДК 378.011.3:[338.488.2:640.43]-051

Юрій Безрученков

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА ЯК НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Професійна підготовка фахівців у сфері ресторанного господарства в сучасній Україні є вельми актуальною, оскільки темпи зростання цієї сфери постійно набирають обертів. Як свідчать дослідження, середньорічний темп зростання обігу ресторанного господарства становить 121,5%, галузь є досить привабливою для інвестування й тому має серйозні перспективи розвитку [4]. Це пояснюється тим, що за останні роки Україна стала осередком багатьох різноманітних міжнародних форумів, набула зацікавленості з точки зору туризму, відпочинку та лікування. Значною мірою змінилися попит і вимоги щодо структури та якості ресторанних послуг громадян нашої країни, які бажають не лише отримати від ресторанних закладів якісну продукцію харчування, але й відчутти комфортність, естетичну насолоду, культуру обслуговування, розуміння власних уподобань. У зв'язку з цим не тільки збільшилася кількість ресторанів та інших закладів громадського харчування, але й їхній зовнішній вигляд, асортимент страв, напоїв та інших послуг [1]. Розширення ресторанної індустрії вимагає упровадження нових технологій та обладнання у процесі праці й перетворює її у сферу високоякісного обслуговування, що, у свою чергу, підвищує вимоги до кваліфікації фахівців, які працюють у цій галузі. Втім, як свідчить досвід останніх років, отримувати прибуток на благодатній ниві ресторанного бізнесу можуть лише творчі люди, які розуміють особливості ринкової економіки, мають високий рівень освіченості та професійної культури. Означене ставить нові завдання для системи професійної освіти, у тому числі вищої, яка готує фахівців для сфери ресторанного господарства.

Особливе значення, на наш погляд, у підготовці майбутніх фахівців ресторанного господарства відіграє формування професійної культури. Це складне особистісне утворення має велике значення в успішній професійній реалізації фахівця, його здатності здійснювати відповідальну та соціально важливу працю, гармонійно взаємодіючи при цьому з оточенням. Саме тому професійна підготовка у ВНЗ повинна виходити за межі передачі студентові професійно значущих знань, умінь, навичок, прагнучи створити підґрунтя для формування у нього культури

професійної діяльності, культури спілкування, культури професійної поведінки й інших аспектів професійної культури фахівця.

Проблема формування професійної культури особистості в системі вищої професійної освіти на сьогоднішній день має значне теоретичне підґрунтя. У зв'язку з цим хотілось би відзначити роботи таких українських і російських дослідників: О. Артамонова, І. Вологдіної, О. Грибкової, В. Гриньової, С. Гулієвої, І. Довженко, Й. Ісаєва, С. Ісаснко, Н. Качуровської, О. Коржуєвої, Г. Короткової, Н. Молоткової, І. Пальпкової, Т. Спиріної, Ю. Чернової, І. Шевченко та багатьох інших. Втім, серед названих науковців лише І. Вологдіна, Г. Короткова та І. Довженко присвятили свої дослідження фахівцям сфери обслуговування. Проблема формування професійної культури фахівців ресторанного господарства майже не досліджена. Однак, затребуваність фахівців для цієї галузі економіки, зміна вимог ринку праці до змісту і якості їхньої підготовки робить дослідження цих проблем вельми актуальними.

Метою цієї статті є виявлення рівня дослідженості різних аспектів формування професійної культури фахівців сфери ресторанного господарства у науковій літературі.

Проблеми підготовки фахівців для сфери обслуговування активно досліджувалися ще в часи Радянської влади (середина 70-х – початок 90-х років ХХ ст.), прикладом чого можуть служити роботи Л. Донської, В. Зубкова, І. Піпула, Б. Ройзмана, В. Усова, Г. Хорошавіної, Р. Чернишової, І. Юрченка, В. Яценка та інших науковців.

Загальною особливістю цих робіт є дослідження питань професійної орієнтації старшокласників і професійної підготовки кваліфікованих робітників для сфери обслуговування на прикладі конкретних професій. Важливим для нашого дослідження є той факт, що всіма науковцями відзначається необхідність формування у майбутніх фахівців мотивації до праці у сфері обслуговування, усвідомлення її цінності для суспільства й окремого громадянина, важливості оволодіння основами етики й естетики, навичками ефективного спілкування, формування низки професійно важливих якостей: ввічливість, тактовність, самоконтроль, уважність, акуратність, доброзичливість тощо. Вельми актуальними вважаються моральні якості робітника сфери обслуговування, його ставлення до праці, культура взаємодії з клієнтами, індивідуальний підхід до пропонування та виконання послуг. В. Зубков, І. Піпула, Г. Хорошавіна акцентують увагу на таких якостях фахівця, як професійна мобільність, готовність до професійної творчості та професійного саморозвитку.

Цікавим у контексті нашого дослідження є аналіз В. Яценком іноземного досвіду професійної орієнтації молоді, підготовки фахівців для сфери обслуговування й особливостей їх професійної діяльності з урахуванням природи споживчих потреб, психофізіологічних особливостей споживачів, регіональних особливостей клієнтів, засобів впливу на них тощо [10]. Науковець вказує на ґрунтовну характеристику професій сфери обслуговування в англійській, американській, німецькій, польській, болгарській та інших довідковій літературі, в якій визначаються медичні проти-показання до оволодіння певними професіями у цій сфері.

Серед іноземних досліджень цього періоду необхідно вказати на праці американських та англійських науковців, які визначили групи професій сфери обслуговування за допомогою факторного аналізу на основі соціальної ієрархії різних інтелектуальних здібностей. Так, А. Рое здійснив аналіз змісту професійної діяльності фахівців цієї сфери та “фокусу активності” особистості до цієї діяльності (інтересів, здібностей, ставлення тощо), що дало змогу сформулювати характеристику професій та виділити 6 рівнів розвитку особистості з точки зору ступеня внутрішньої відповідальності та співвідношення їх із рівнем можливостей різних професій сфери обслуговування [12].

Не зважаючи на ґрунтовність досліджень особливостей професійної підготовки фахівців сфери обслуговування, до кола питань, які досліджували науковці до початку 90-х років ХХ ст., не входять проблеми формування професійної культури робітників цих галузей народного господарства, не розглядаються особливості підготовки фахівців для сфери обслуговування в системі вищої професійної освіти. Щодо підготовки фахівців для сфери ресторанного господарства, яка тоді визначалась як сфера громадського харчування, а потім галузь гостинної індустрії, то увагу науковців привертала проблеми створення професіограм для поварів, офіціантів, барменів, визначення професійно важливих якостей цих працівників.

Кардинальні зміни у соціально-економічному та політичному устрої нашої країни на тривалий період загальмували дослідження вітчизняними науковцями проблем формування професійної культури фахівців загалом і проблем підготовки фахівців для сфери обслуговування зокрема, оскільки в суспільстві та на ринку праці змінилися вимоги до фахівців, які визначають сутність їх професійної культури, а сама сфера обслуговування зазнала значних змін.

Починаючи з середини 90-х років ХХ ст., питання формування професійної культури повертаються до кола наукових досліджень. Говорячи про дослідження науковцями проблем професійної підготовки загалом та

формування професійної культури майбутніх фахівців сфери ресторанного господарства зокрема, зазначимо, що всі вони велися до 2007 р. у галузі знань “Туризм” за напрямом “Готельне господарство”. Нагадаємо, що саме у цей час у сфері туристичної освіти напрям підготовки “Готельне господарство” переорієнтовується у “Готельно-ресторанну справу”, а починаючи з 2010 р. – у профіль підготовки “Готельна і ресторанна справа” галузі знань “Сфера обслуговування”. Необхідність відокремлення підготовки фахівців для ресторанного господарства свідчить як про бурхливий розвиток ресторанної індустрії в Україні, так і про пошуки науковцями сучасних шляхів підготовки фахівців для сфери обслуговування. Останнє виявлялося спочатку у вигляді усвідомлення вченими проблем підвищення якості освіти та навчання управлінських кадрів сфери індустрії гостинності, а потім у необхідності врахування у змісті підготовки умов ринкових відносин і тенденцій реформування системи вищої професійної освіти. У зв’язку з цим відзначимо дослідження Л. Кнодель, К. Федорченка, Н. Хмілярчук, Г. Цехмістрової, Л. Чорної та інших українських науковців.

Важливим у контексті нашого дослідження є факт, що на початку ХХІ ст. у підготовці фахівців ресторанного бізнесу все більш нагальними для розв’язання стають проблеми врахування теоретичних і практичних досягнень у сфері менеджменту й економіки. Видатні представники економічної науки О. Виханський, М. Кабушкін, О. Чудновський та інші, розглядаючи питання професійної підготовки управлінців для сфери гостинного та ресторанного бізнесу, бажають у них бачити досвідчених і висококультурних професіоналів своєї справи. При цьому якість їх професійної діяльності науковці пов’язують зі сформованою системою цінностей, усвідомленими мотивами професійної діяльності, творчим підходом до праці, володінням мистецтвом управління людьми, налагодженням відносин із клієнтами тощо. Так, О. Чудновський зазначає, що можливість зняти втому, сприяти розслабленню, відпочинку людини, створення атмосфери гостинності, вміння доброзичливо виконувати прохання гостей, виявляти терпіння, витриманість, повагу є необхідними ознаками високої культури діяльності персоналу всіх категорій сфери обслуговування, у тому числі ресторанної індустрії [3].

На думку М. Кабушкіна, особистість менеджера необхідно розглядати із загальнолюдських позицій, що дозволить підготувати професіонала своєї справи, який піклується не про свій прибуток, а про те, як допомогти клієнтові, як його культурно обслужити. Науковець виділяє такі вимоги до сучасного менеджера готелів і ресторанів, як здатність управляти собою, розуміти особисті цінності, здійснювати постійне професійне зростання, тво-

рчо підходити до справи, знати теорію управління, формувати і розвивати трудовий колектив, володіти високим рівнем культури тощо [6].

Втім, аналізуючи принципи управління підприємствами ресторанної та готельної індустрії у США та Європі, М. Кабушкін підкреслює, що ці принципи передбачають наявність різноманітних професійних компетенцій у менеджерів цих підприємств, але без урахування тих професійно важливих якостей, які б сприяли ефективній реалізації всіх знань, умінь і навичок професійного характеру. Крім того, вимоги до управлінських кадрів не передбачають значного обсягу знань загальнокультурного характеру, стійкої системи цінностей, наявності у фахівців професійної позиції, що є ознаками професійної культури фахівця [5].

Такий підхід, на жаль, превалює в офіційних документах, у яких визначено вимоги до фахівців сфери ресторанного господарства. Прикладом цього служать вимоги до обслуговуючого персоналу в галузі громадського харчування України [2] та "Професійні стандарти за професіями ресторанної індустрії" Російської Федерації [7]. У сучасних підручниках, присвячених питанням економіки, організації та менеджменту підприємств ресторанного господарства, визначається необхідність певних здібностей фахівців ресторанного бізнесу, наявності таланту організатора, мотивів успішної діяльності у галузі, комунікабельності й інших особистісних якостей. Втім, основну увагу при підборі керівного персоналу закладів ресторанного господарства пропонується приділяти рівню професійної підготовки й кваліфікації, виробничому стажу, досвіду роботи.

Саме тому, як зазначають практики готельно-ресторанної індустрії, професійний рівень молодих фахівців досить низький. Визнається, що випускник володіє ґрунтовною базою загальнотеоретичних знань із професії, наявність яких у фахівця при працевлаштуванні вітають усі роботодавці. Однак ділові й особистісні якості, такі як здатність до навчання, цілеспрямованість і психологічна сумісність із колективом, глибоке знання культури, традицій інших спільнот, толерантність до культури клієнтів, спрямованість на їх інтереси та потреби, щира прихильність до гостей – є ознаками та вищою формою професійної придатності. Якраз ці професійно важливі якості сформовані у молодих фахівців не повною мірою, тому говорити про наявність високого рівня професійної культури неможливо [11].

Власники і керівники закладів ресторанної індустрії вже тривалий час розуміють, що у ресторанному бізнесі отримання прибутку будь-якою ціною не створює підґрунтя для тривалого, успішного функціонування підприємства. Лише високоякісне обслуговування гостей, уважне та шанобливе ставлення до них, створення сприятливої атмосфери, комфорту, мож-

ливність задовольнити індивідуальні потреби кожного відвідувача дозволяють закладам витримувати жорстку конкурентну боротьбу. Все це вимагає від працівників галузі не лише високого рівня професійних знань і умінь, певного досвіду роботи, але й професійної культури. Цікавим у зв'язку з цим, на думку Л. Чорної, є сформований у 2008 р. у США перелік ключових вимог до фахівців усіх напрямів туристичної індустрії (зокрема ресторанного господарства). Сюди віднесено управлінські якості (послідовність, відповідальність і відданість колективові), загальноосвітній рівень (критичне мислення, інноваційний підхід до діяльності, креативність, інформаційно-технологічна обізнаність), професіоналізм (компетентність, лідерство, прагматизм, відповідність посаді, пунктуальність, робота в команді, партнерство), етичний компонент (чесність, правдивість, автентичність); особисті якості (скромність, ініціативність, рефлексивність, гнучкість) [8].

Означені вимоги, які відображають і світові тенденції, вже виписані у галузевих освітніх стандартах як в Україні, так і в Росії. Як зазначає Н. Яковлева, освітня підготовка майбутніх управлінців сфери ресторанного господарства передбачає і розвиток його культурного потенціалу, зокрема культури мислення, культури мови, культури поведінки як складових професійної культури [9]. На думку дослідниці, ефективність професійної діяльності випускника ВНЗ визначається його професійною готовністю та професійною культурою.

Формування й удосконалення галузевих стандартів підготовки фахівців для сфери ресторанного господарства у напрямку розвитку його професійної культури є результатом не лише вимог ринку праці й оновленого змісту професійної діяльності, але й досліджень науковців. Останні вказують, що формування професійної культури майбутніх фахівців ґрунтується, перш за все, на створенні й розвитку в студентів системи ціннісних орієнтацій, мотивації, навичок творчої самореалізації у справі, професійної позиції, професійної культури поведінки. У зв'язку з цим необхідно відзначити дослідження проблем формування ціннісних орієнтацій у майбутніх фахівців ресторанного господарства Н. Хуснулліної, мотивів їх професійної діяльності М. Воробйової, культури професійної поведінки О. Артемонова, професійних інтересів І. Андріанової, професійно значущих якостей М. Лобур, культури професійного спілкування І. Довженко, професійно-правової культури І. Вологдіної.

Таким чином, можна констатувати, що дослідження проблем формування професійної культури майбутніх фахівців сфери ресторанного господарства об'єктивно зумовлені вимогами суспільства й особистості. Незважаючи на те, що ця проблематика розглядалася науковцями до остан-

нього часу лише аспектно та здебільшого відносно фахівців інших напрямів сфери обслуговування, наявні результати досліджень складають достатнє теоретичне підґрунтя для знаходження шляхів ефективного формування професійної культури майбутніх фахівців сфери ресторанного господарства під час їх навчання у вищих навчальних закладах.

Оскільки професійна культура особистості знаходиться під значним впливом особливостей і специфіки певної сфери діяльності, то встановлення сутності та структури професійної культури фахівців сфери ресторанного господарства ми пов'язуємо зі з'ясуванням особливостей цієї галузі та специфіки діяльності її працівників. Означене вважаємо напрямом наших подальших досліджень.

1. *Архіпова В. В.* Ресторанна справа: Асортимент, технологія і управління якістю продукції в сучасному ресторані. — 2-ге видання: навч. пос. / *В. В. Архіпова, Т. В. Іванникова, А. В. Архіпова.* — К.: Центр учбової літератури; фірма "Інкос", 2008. — 384 с.
2. ГОСТ 30524-97 Общественное питание. Требования к обслуживающему персоналу.
3. Гостиничный и туристический бизнес / Под ред. проф. *Чудновского А. Д.* — М.: Ассоциация авторов и издателей "Тандем"; Изд-во ЭКМОС, 1998. — 352 с.
4. *Заремба П. О.* Основні тенденції розвитку ресторанного господарства в донецькому регіоні / *П. О. Заремба, О. Л. Будель* // Прометей. — 2011. — № 35. — С. 220—223.
5. *Кабушкин Н. И.* Менеджмент гостиниц и ресторанов: учебник / *Н. И. Кабушкин.* — 4-е изд., стереотип. — Мн.: Новое издание, 2003. — 368 с.
6. *Кабушкин Н. И.* Основы менеджмента: учеб. пособие / *Н. И. Кабушкин.* — 5-е изд., стереотип. — Мн.: Новое издание, 2002. — 336 с.
7. Профессиональные стандарты по профессиям ресторанной индустрии / Федерация Рестораторов и Отельеров; Науч.-учеб. центр "Агентство проф. Стандартов" (АПС). — М.: Изд. дом "Ресторанные ведомости", 2004. — 152 с.
8. *Чорна Л. В.* Особливості практичної підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі в університетах США: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / *Любов Василівна Чорна.* — Черкаси, 2009. — 321 с.
9. *Яковлева Н. А.* Методологические основы развития профессиональной культуры менеджера / *Н. А. Яковлева* // Научный вестник уральской государственной службы. — 2011. — № 1(14). — С. 378—385.
10. *Яценко В. А.* Педагогические условия подготовки старшеклассников к обоснованному выбору профессий сферы обслуживания: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / *В. А. Яценко.* — М., 1990. — 149 с.
11. Ritz Carlton делится опытом в кадровых вопросах // Гостиницы и рестораны. — [Электронный ресурс] Otel-E. — Режим доступа: <http://www.otel-e.com>
12. *Roe A.* The Psychology of Occupations. — N.-Y., 1956. — 354 p.

Стаття надійшла до редакції 01.11.2012

Ю. Безрученков

**Формирование профессиональной культуры
будущих специалистов ресторанного хозяйства
как научно-педагогическая проблема**

В статье обоснована актуальность исследования проблем формирования профессиональной культуры будущих специалистов сферы ресторанного хозяйства в связи с изменениями, которые произошли в ресторанной индустрии, в потребностях и требованиях потребителей ресторанных услуг. Установлено, что до последнего времени эта проблема рассматривалась учеными аспектно, преимущественно касалась специалистов других отраслей сферы обслуживания и длительный период времени не выходила за рамки системы профессионально-технического образования.

Ключевые слова: профессиональная культура, профессиональная культура будущих специалистов сферы ресторанного хозяйства, сфера обслуживания, профессионально важные качества, культура общения, профессиональное поведение.

Yu. Bezruchenkov

**Formation of Professional Culture of Future Experts
of the Catering Industry as a Pedagogical Problem**

The article grounds the urgency of the research of the problems concerning professional culture formation of future experts of the catering industry in connection with the changes occurred in the restaurant industry, in needs and requirements of restaurant services' consumers. It is stated that down to recent times this problem was considered by scientists partially, mainly concerned specialists of other branches of a services sector and the long period of time was not beyond the vocational training system.

Key words: professional culture, professional culture of future experts of the catering industry, services sector, professionally important qualities, culture of communication, professional behavior.

Рецензент – доктор педагогічних наук,
професор Л. Б. Лук'янова

НАШІ АВТОРИ

Алімасова Дар'я Петрівна – аспірант кафедри математики Республіканського вищого навчального закладу “Кримський гуманітарний університет”

Антонок Галина Дмитрівна – докторант кафедри прикладної лінгвістики Національного університету “Львівська політехніка”, кандидат філософських наук

Безрученков Юрій Володимирович – асистент кафедри туризму та готельного господарства ДЗ “Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”

Бенера Валентина Єфремівна – проректор з наукової роботи Кременецького обласного гуманітарно-педагогічного інституту імені Тараса Шевченка, доктор педагогічних наук, доцент

Бідюк Наталія Михайлівна – завідувач кафедри практики іноземних мов та методики викладання Хмельницького національного університету, доктор педагогічних наук, професор

Білик Оксана Сергіївна – викладач Інституту гуманітарних і соціальних наук Національного університету “Львівська політехніка”, кандидат педагогічних наук

Бородій Дана Іванівна – доцент кафедри психології Львівського національного університету ім. Івана Франка, кандидат психологічних наук, доцент

Васянович Григорій Петрович – в. о. директора Львівського науково-практичного центру професійно-технічної освіти НАІПН України, доктор педагогічних наук, професор

Вдович Світлана Михайлівна – в. о. вченого секретаря Львівського науково-практичного центру професійно-технічної освіти НАІПН України, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник

Гінгерс Зінаїда Василівна – доцент кафедри суспільних дисциплін Львівського інституту банківської справи Університету банківської справи Національного банку України, кандидат педагогічних наук, доцент

Грищенко Ольга Андріївна – науковий співробітник відділу теорії та історії педагогічної майстерності Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих АПН України

Довгодько Тетяна Іванівна – доцент кафедри філологічних та природничих дисциплін Національного авіаційного університету, доктор філософії в галузі освіти

Жижко Олена Анатоліївна – докторант Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України, кандидат педагогічних наук

Закаулова Юлія Володимирівна – викладач кафедри іноземних мов Інституту гуманітарних та соціальних наук Національного університету “Львівська політехніка”, кандидат педагогічних наук

Зачепа Андрій Михайлович – завідувач кафедри суспільно-гуманітарних дисциплін Української академії друкарства, доктор філософських наук, професор

Камінецький Ярослав Григорович – провідний науковий співробітник відділу управління в системі професійно-технічної освіти Львівського науково-практичного центру професійно-технічної освіти НАПН України, кандидат економічних наук, старший науковий співробітник, член-кореспондент НАПН України

Ковальчук Зоряна Ярославівна – заступник декана факультету психології з навчально-методичної роботи Львівського державного університету внутрішніх справ, кандидат психологічних наук, доцент

Козловська Ірина Михайлівна – провідний науковий співробітник відділу професійно-практичної підготовки Львівського науково-практичного центру професійно-технічної освіти НАПН України, доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник

Красовська Ольга Олександрівна – доцент кафедри початкової та дошкільної освіти Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка Степана Дем’янчука, кандидат педагогічних наук

Кривонишина Олена Анатоліївна – професор кафедри практичної психології та педагогіки Львівського державного університету безпеки життєдіяльності, доктор психологічних наук, доцент

Кузьо Олександра Борисівна – доцент кафедри теорії та методики практичної психології Львівського державного університету внутрішніх справ, кандидат психологічних наук

Матійків Ірина Миколаївна – старший науковий співробітник відділу практичної психології Львівського науково-практичного центру професійно-технічної освіти НАПН України, кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник

Микитюк Оксана Михайлівна – доцент Львівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, кандидат сільськогосподарських наук, доцент

Миколайчук Мар'яна Ігорівна – доцент кафедри загальної та соціальної педагогіки Українського католицького університету, кандидат психологічних наук

Міськова Наталія Миколаївна – доцент кафедри початкової та дошкільної освіти, Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука, кандидат педагогічних наук

Пайкуш Маріанна Андріївна – доцент кафедри біофізики Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького, кандидат педагогічних наук

Петренко Лариса Михайлівна – докторант Інституту професійно-технічної освіти НАПН України, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник

Приймач Наталія Володимирівна – старший викладач кафедри педагогіки Кременецького обласного гуманітарно-педагогічного інституту імені Тараса Шевченка, кандидат педагогічних наук

Синявська Алла Михайлівна – доцент кафедри іноземних мов Української академії друкарства, кандидат педагогічних наук, доцент

Сліпчишин Лідія Василівна – старший науковий співробітник відділу професійно-практичної підготовки Львівського науково-практичного центру професійно-технічної освіти НАПН України, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник

Стадник Вадим Володимирович – начальник науково-дослідної лабораторії морально-психологічного забезпечення підготовки військ науково-дослідного відділу підготовки військ Наукового центру Сухопутних військ Академії сухопутних військ імені гетьмана П. Сагайдачного, кандидат наук із соціальних комунікацій

Стечкевич Леся Корнелівна – викладач інформатики Міжрегіонального вищого професійного училища зв'язку м. Львова

Тарасова Ольга Володимирівна – аспірант Хмельницького національного університету

Філіпчук Наталія Олександрівна – старший науковий співробітник відділу педагогічної естетики і етики Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України, кандидат педагогічних наук

Цюприк Андрій Ярославович – доцент кафедри практичної психології та педагогіки Львівського державного університету безпеки життєдіяльності, кандидат педагогічних наук

Наукове видання

Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України
Львівський науково-практичний центр
професійно-технічної освіти НАПН України
Національний університет “Львівська політехніка”

ПЕДАГОГІКА І ПСИХОЛОГІЯ
ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Науково-методичний журнал

Коректура: С. Вдович

Комп'ютерна верстка, технічне редагування: С. Вдович, М. Голяк

Макет обкладинки: О. Борисенко, У. Келеман

Підписано до друку 15.05.2013 р.
Формат 60×84/16. Папір Convex. Гарнітура Times New Roman.
Ум. друк. арк. 14,0. Наклад 200 прим.

Видання здійснено Поліграфічним центром
Видавництва Національного університету
“Львівська політехніка”
вул. Колесси, 2, м. Львів, 79000